

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی مدیریت شهری و روستایی

شماره ۵۸ . بهار ۱۳۹۹

Urban management

No.58 Spring 2020

۱۵۱-۱۷۴

تاریخ پذیرش ۱۳۹۹/۳/۱۸

تاریخ دریافت ۱۳۹۹/۰۱/۲۷

تدوین راهنمای طراحی زمینه محور نماهای شهری

(نمونه مورد بررسی: زمینه تاریخی محله مسجد، دزفول)

افسانه دامنی گل - دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی شهری دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول

دکتر سید نادر پورموسوی^۱ - استادیار دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول

چکیده

منظر بصری شهرها که به عنوان وجه قابل تبلور روابط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ساکنین شهرها، از نقش بسیار مهمی در زندگی شهروندان برخوردار می‌باشد، امروزه دستخوش معضلات جدی شده است که اغلب در اثر ساخت نماهای جدید بدون در نظر گرفتن هماهنگی و انسجام با نماهای موجود در زمینه می‌باشد. شهر دزفول نیز تحت تاثیر ساخت نماهای جدید در درون بافت تاریخی شهر، دچار تضادهای بصری نامطلوبی گشته است. بگونه‌ای که معماری گذشته به تدریج در حال حذف شدن از سیمای این شهر می‌باشد. حال آن‌چه که در این وضعیت ضروری می‌نماید، وجود اسناد و ضوابط طراحی است که با بهره‌گیری از زمینه جمع‌آوری شده باشد و با رعایت آن‌ها بتوانیم نماهای شهری منسجمی را در فضاهای شهریمان بسازیم، تا از این طریق ناهمگونی و تضادهای بصری نامطلوب را تا حد امکان کاهش دهیم. از جمله اسنادی که در خصوص نماهای شهری تدوین می‌گردد، راهنمای طراحی شهری می‌باشد که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است. روش مورد استفاده در این پژوهش، توصیفی-تحلیلی می‌باشد. برای جمع‌آوری مفاهیم و تعاریف از مطالعات کتابخانه‌ای استفاده شده و برای تحلیل، از عکس‌برداری میدانی، آرشيو تصاویر میراث فرهنگی شهرستان دزفول و پرسشنامه بهره‌برده شده است.

کلیدواژه: منظر بصری، راهنمای طراحی شهری، زمینه محور، نماهای شهری، زمینه تاریخی

Context-Oriented Urban Facades Design Guideline Case Study: The Historical Context of The Masjid Mo- (halla, Dezful)
Afsane Damani Gol: Student of M.A Urban Design in Jun-di-Shapur University of Technology
Dr. S. Nader purmosavi: Assistant Professor of the Jun-di-Shapur University of Technology

Abstract
The townscape plays a very important role in the lives of citizens as a crystallized aspect of the economic, political, social and cultural relations of cities. Unfortunately, today, townscapes are facing serious problems, which are often caused by the construction of new facades without considering the coordination and coherence with the existing facades in the context. The city of Dezful, under the influence of the construction of new facades in the historical context of the city, has created an unsightly visual complex. As the architecture of the past is gradually being removed from the image of cities. So much so that the values of past architecture are gradually being removed from the image of cities. Now, what is necessary in this situation is the existence of design documents and rules that have been collected from context and by using them, we can create coherent urban facades in our urban spaces. thus reducing as much as possible heterogeneity and undesirable visual contradictions. One of the documents that is compiled regarding urban facades is the urban design guidelines that has been used in this research. The research method is descriptive-analytical. The collection of concepts and definitions has been done through library studies and for analysis, field photography, archive of images of cultural heritage of Dezful city and questionnaire have been used.
Keyword: Townscape, Urban Design Guideline, Context-Oriented, Urban Facade, Historical Context

۱ نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۳۵۵۱۱۰۳۷۹، رایانامه: Nader@jsu.ac.ir

مقاله حاضر بر گرفته از رساله نویسنده اول با عنوان «طراحی جداره شهری در بافت تاریخی با تاکید بر زمینه گرای، محله مسجد، دزفول» است که در دانشگاه صنعتی جندی شاپور دزفول به راهنمایی دکتر سید نادر پور موسوی انجام گرفته است. شماره تماس نویسنده دوم: ۰۹۳۷۹۸۹۴۴۸۴، رایانامه:

afsanedamanigol@gmail.com

مقدمه

شهر، یکی از بزرگترین دستاوردهای بشریت است که مهمترین هدف آن فراهم آوردن رفاه و آسایش برای مجموعه زیستی است که در آن سکنی گزیده‌اند. در نتیجه تمامی آنچه که در شهرها ساخته می‌شود، بایستی در جهت تامین همین هدف مهم باشد. در این میان ساختار بصری شهرها به عنوان وجه قابل تبلور روابط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ساکنین شهرها و بخش اعظمی از آنچه که مردم به طور روزانه با آن سر و کار دارند، امروزه دچار اغتشاشات و ناهنجاری‌های بصری زیادی شده است که این امر می‌تواند ما را از دستیابی به این هدف مهم باز داشته و تاثیرات نامطلوب فراوانی را بر روح و روان شهروندان بگذارد. یکی از اصلی‌ترین دلایل شکل گیری این دسته از اغتشاشات بصری، ناهمگونی و تضادهای بصری نامطلوبی است که نماهای تازه ساخته شده با نماهای موجود در زمینه دارند. حال این سوال مطرح می‌گردد که در چنین وضعیتی چه باید کرد. پاسخ را می‌توان در تدوین سندی که تمامی ساخت و سازهای جدید در خصوص نماهای شهری را مورد کنترل و نظارت قرار دهد و قبل از شروع طراحی و ساخت، مجموعه‌ای از بایدها، نبایدها و توصیه‌ها را در اختیار معماران و طراحان قرار دهد، یافت. محله مسجد در بافت تاریخی شهر دزفول نیز چندیست به چنین مشکلی گرفتار آمده است. نماهای جدید کمترین غرابت معنایی و کالبدی را با زمینه تاریخی و قدیمی موجود در محله را دارند و نه تنها نماهای جدید نماهای با ارزش و قدیمی را مورد احاطه قرار داده‌اند، بلکه با نفوذ به درون بافت تاریخی کم‌کم مسبب حذف این نماهای با ارزش از سیمای این شهر شده‌اند.

تصویر سمت راست: تضاد در ارتفاع و فرم گشودگی‌ها سبب کم‌رنگ شدن نمای قدیمی شده است. تصویر سمت چپ: قرار گرفتن نمای قدیمی در پشت نماهای جدید با سبک معماری متفاوت سبب پنهان شدن نماهای قدیمی شده است.

در نتیجه هدف اصلی این پژوهش، تدوین سند راهنمای زمینه محوری در جهت طراحی نماهای جدید و ساماندهی نماهای قبلی ناهمگون و نامناسب در زمینه تاریخی محله مسجد شهر دزفول است که ریشه گرفتن و بهره‌مندی از زمینه، می‌تواند در حفظ و تقویت معماری نماهای تاریخی و قدیمی موثر باشد. جهت دستیابی به هدف بیان شده، بایستی سوالهایمان را مطرح کنیم تا بدین صورت مسیری که می‌خواهیم در این پژوهش طی کنیم، را سازماندهی کنیم. سوالهایمان بدین صورت است که

- ۱) کدام نوع از انواع اسناد طراحی شهری جهت طراحی و سازماندهی نماهای شهری مناسب است؟
- ۲) سند طراحی نماهای شهری در زمینه تاریخی شهر دزفول بایستی چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟
- ۳) ایده‌های طراحی مناسب و مطلوب برگرفته از نماهای موجود در زمینه تاریخی محله مسجد کدام‌ها هستند؟

تدوین سند راهنمای طراحی شهری همچون تمامی اسناد طراحی و برنامه‌ریزی فرآیندی دارد که بایستی به صورت منظم و دسته‌بندی شده طی گردد. چارچوب ساختار کلی پژوهش در جهت تدوین سند راهنمای طراحی زمینه محور نما در زمینه تاریخی مد نظر این پژوهش بصورت زیر می‌باشد.

نمودار ۱: چارچوب ساختار کلی پژوهش

اسناد بر طراحی و ساخت و سازهای شهری نظارت و کنترل داشته باشند که غالباً دسته بندی‌های متنوعی برای اسناد طراحی شهری وجود دارد که در یکی از رایج‌ترین دسته بندی‌ها، ۳ نوع سند خواهیم داشت که عبارتند از: چارچوب طراحی شهری، دستورالعمل طراحی شهری و راهنمای طراحی شهری که محتوای سیاست‌های آن‌ها به شرح زیر می‌باشد.

مفاهیم نظری اسناد طراحی شهری

مدیران و طراحان شهری قادرند از طریق به کارگیری اسناد طراحی شهری متنوع، بایدها، نبایدها و توصیه‌هایی را در قالب ایده‌های طراحی برای محدوده‌ها و مکان‌های ویژه و در رابطه با موضوعات خاص طراحی و برنامه‌ریزی، تهیه و تصویب کنند و با کمک همین

جدول ۱: دسته‌بندی محتوایی اسناد طراحی شهری، منبع: (Detr and Cabe, ۲۰۰۰)

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۸، بهار ۱۳۹۹

Urban management
No.58 Spring 2020

بنابراین بر اساس محتوای ذکر شده می توان دسته بندی اصلی اسناد طراحی شهری را بصورت زیر بیان نمود.

چارچوب طراحی شهری: برای تهیه اسناد هدایت محدوده ها و حوزه های ویژه (سیاست های محدوده-حوزه محور)

دستورالعمل طراحی شهری: برای تهیه استاد هدایت مکان های ویژه (سیاست های موضعی)

راهنمای طراحی شهری: تهیه و تدوین اسناد هدایت موضوعات ویژه (سیاست های موضعی) (بهزادفر و شکیبامنش، ۱۳۸۷، ص ۶) که با توجه به موضوع مورد نظر این پژوهش که نماهای شهری است، سند راهنمای طراحی شهری برای مساله ما که نماهای شهری است، انتخاب می گردد.

سند راهنمای طراحی شهری

راهنماهای طراحی شهری، اسنادی هستند که با استفاده مستقیم از عوامل مطلوب زمینه در ساختار خود، به شکل های مختلفی از جمله متون، تصاویر، اسکیس، کروکی و نقشه ارائه می شوند و در تلاش جهت ارتقا کیفیت های مطلوب عناصر شهری می باشند. راهنماهای طراحی شهری از جمله مهم ترین ابزار در اختیار طراحان شهری، جهت انعکاس و ظهور تدابیر و تمهیدات کیفیت بخش در شهرها بوده و میان آنچه که ساخته می شود و آنچه که باید ساخته شود، ارتباط برقرار می کند. چنین اسنادی قادر خواهند بود تا همچون بیانیه های عمومی، هدف، محورهای اصلی طراحی و نحوه تحقق هدف) ارائه ایده های طراحی) را بیان نمایند (همان، ص ۹).

دسته بندی انواع اسناد راهنمای طراحی شهری

برای تحقق اهداف راهنماهای طراحی شهری، ایده های ارائه شده، غالبا به دو روش دسته بندی می گردند.

در روش اول، نحوه ارائه ایده ها مد نظر است که بدین ترتیب سه دسته راهنمای تجویزی، عملکردی و توصیه ای در نظر گرفته می شود.

راهنماهای تجویزی: بیان الگو همراه با قید تاکید

«باید» (برای مثال، مصالح همه ساختمان ها باید آجری با مشخصاتی نزدیک به آجر صفویه باشد).

راهنماهای عملکردی: بیان نحوه عملکرد همراه با قید تاکید «باید» (برای مثال، پیاده روها بایستی در ساعات ۱۰- تا ۱۴ از سایه مناسبی که بیشترین عرض پیاده رو را تحت پوشش قرار می دهد، برخوردار باشند)

راهنماهای توصیه ای: این دسته از راهنماها، در ماهیت خویش جنبه پیشنهادی دارند و با جملاتی همچون «پیشنهاد می گردد» و «توصیه می شود» بیان می گردند. چنانچه راهنماهای تجویزی و عملکردی تبدیل به قانون شده باشد، اجباری و لازم الاجرا خواهند بود. در حالی که راهنماهای توصیه ای از نظر قانونی الزامی را بوجود نمی آورند (لنگ، ۱۳۸۶).

در روش دوم، دسته بندی بر اساس موقعیت مکانی که سند راهنمای طراحی برای آن جا تدوین می گردد، یعنی اجزا و عناصر کالبدی شهرها صورت می گیرد. همانطور که می دانیم شهرها بطور کلی در کالبد خود از قرارگیری مجموعه ای از توده ها در کنار فضاهای شهری ساخته شده اند بنابراین این دسته بندی بر اساس کالبد شهرها بصورت زیر است:

که مهم ترین آن ها عبارتند از:

- راهنماهای طراحی توده های کالبدی (معماری ساختمان ها) شامل: نمای ساختمان ها و الحاقات به آن، شخصیت ویژه ساختمان و ارتباط ساختمان ها با یکدیگر و با فضا و توسعه های جدید

- راهنماهای طراحی فضاها (منظر و محوطه آرایشی) شامل: فضاها و مسیرها، کفپوش، گیاهان، مبلمان و تسهیلات رفاهی، نورپردازی و استفاده از هنرهای جمعی همچنین دسته سومی وجود دارد که کل شهر را در بر می گیرد که سند راهنمای آن بصورت: راهنماهای طراحی / توسعه محله، ناحیه و شهر (محدوده هایی مانند محلات، کل یا بخشی از شهر و شهرک ها، به عبارتی دیگر مقیاس کلان را در نظر می گیرد) می باشد (بهزادفر و شکیبامنش، ۱۳۸۷، ص ۱۲).

که بنابر مطالب بالا می توان سند طراحی این پژوهش و محتوای آن را به صورت زیر در نظر گرفت.

راهنمای طراحی شهری
سیاست موضوعی
تجویزی، توصیه‌ای
راهنمای معماری ساختمان؛ نمای ساختمان

نوع سند طراحی
نوع سند راهنمای طراحی شهری بر اساس محتوا
نوع سند راهنمای طراحی شهری بر اساس نحوه ارائه
نوع سند راهنمای طراحی شهری بر اساس موقعیت مکانی

جدول ۲: سند طراحی این پژوهش بر اساس محتوا، نحوه ارائه و موقعیت مکانی

متغیرهای سازنده نما وجود دارد که می‌توان از مجموع آن‌ها یک دسته بندی ۳ متغیره بدست آورد که شامل اصول طراحی، عناصر سازنده و تزئینات نما می‌باشد.

پس از آن که با نحوه‌ی انتخاب سند راهنمای طراحی شهری برای این پژوهش آشنا شدیم، در ادامه به مساله این پژوهش که نما است، می‌پردازیم.

نما، عناصر و اجزای سازنده آن

بنابر گفته گوردن کالن، شهر یک چشم‌انداز تصویری مشترک است که همه شهروندان هر روز به طور ناگهانی در معرض آن قرار می‌گیرند و از آن استفاده می‌کنند و نما به عنوان گسترده‌ترین پهنه تصویری و حاوی اولین پیام شهرنشینی، اولین بخش از بنا است که با گذر از معابر و برخورد با ساختمان‌ها به چشم می‌آید و شکل غالب شهر را تشکیل می‌دهد (Alishah, Ebrahimi and Ghaffari, ۲۰۱۶, ۱۳۴۷). معنای لغوی نما در فرهنگ لاگمن عبارت است از: ۱- گونه‌ای از رفتار که احساسات و شخصیت واقعی شما را پنهان می‌کند ۲- نما (جبهه) به معنای جلو ساختمان می‌باشد (Longman ۲۰۰۹, p۳۶۰). همچنین نما حد فاصل درون و بیرون بناست و به عنوان عنصر سه بعدی، محل تلاقی ویژگی‌ها و جنبه‌های خصوصی، معماری بنا و جنبه‌های عمومی و شهری است. در این حالت نما عضوی از ساختار بصری شهر تلقی شده و نقش گسترده‌تری از نقش معمارانه دارد (پاکزاد ۱۳۸۲، ۵۴). نماها، از اجزا و عناصر مختلفی ساخته شده‌اند که این اجزا با استفاده از روش‌های متنوعی که اصول طراحی شهری نام دارند، در کنار هم قرار گرفته و یک نما را به همراه کیفیت‌های بصری آن می‌سازند. همواره دسته‌بندی‌های زیادی برای

نمودار ۲: متغیرهای اصلی سازنده نما

هر کدام از متغیرهای اصلی سازنده نما خود نیز دارای زیر متغیرهای فرعی می‌باشد که با بررسی در محدوده مد نظر این پژوهش که زمینه تاریخی محله مسجد شهر دزفول می‌باشد، می‌توان دسته‌بندی کامل متغیرهای اصلی و فرعی سازنده نماهای این زمینه را بصورت جدول زیر ارائه داد.

جدول ۳: متغیرهای اصلی و فرعی سازنده نما در زمینه تاریخی محله مسجد شهر دزفول

متغیرهای اصلی و فرعی سازنده نما در زمینه تاریخی محله مسجد شهر دزفول		
اصول طراحی	عناصر و اجزا	
تقارن	ارکان	تزیینات معماری
تناسبات و عرض قطعات	خطوط افقی و عمودی	خون چینی
ریتم	خط آسمان	جفت‌خانه کبوتر و قوبیل‌گاه
مقیاس انسانی	خط زمین	تهویه
تداوم و پیوستگی		کتیبه
تنوع		طاق
		الحاقات
		سایه‌انداز
		پیش‌آمدگی و عقب‌رفتگی
		کنج
		پله
		جان پناه

نمونه‌های پیشین مورد استفاده

در این بخش به نمونه‌های مشابهی که قبلاً انجام شده و می‌توانند به ما در فرآیند این پژوهش کمک کنند، می‌پردازیم. نمونه‌های مشابه برای این پژوهش به ۲ دسته تقسیم می‌گردند که عبارتند از: بخش اول: اسناد راهنمای طراحی شهری و بخش دوم: نماها به‌همراه عناصر و اجزای سازنده آن‌ها

بخش اول: الف: اسناد راهنمای طراحی نما در خارج از ایران

امروزه اکثر شهرهای جهان راهنماهای طراحی (Guidelines) دارند. گایدلاین‌ها یکی از ابزارهای جامع برنامه ریزی و طراحی شهری محسوب می‌شوند که طبق آن‌ها مدیران شهری و شهروندان موظف به رعایت دستورالعمل‌ها و ضوابطی هستند که در آن‌ها تصویب شده است. گایدلاین‌ها یا راهنماهای طراحی غالباً متناسب با نیاز شهرها در مقیاس‌های مختلفی تهیه می‌شوند. یکی از رایج‌ترین آن‌ها، گایدلاین طراحی نما می‌باشد که در سیاست‌های شهری از اهمیت بسیاری برخوردار بوده و جز اولویت‌های مهم هر شهری محسوب می‌گردد. معمولاً شهرهای بسیاری در سرتاسر

جهان گایدلاین‌های طراحی نما یا منظر خیابانی خود را به تصویب رسانده‌اند که از آن جمله می‌توان به شهرهای چی‌چستر، گوتنبرگ، چستر، پاریس، کلوند، مینیاپولیس، کورت لیک، گراون‌هوست، ریچموند، ونتاریو، سانفرانسیسکو و لس‌آنجلس اشاره کرد که یکی از جامع‌ترین آن‌ها، گایدلاین لس‌آنجلس می‌باشد که توانسته است بخوبی ضوابط و دستورالعمل‌های طراحی نما را برای شهر لس‌آنجلس فراهم آورد. نکته حائز اهمیت در این گایدلاین همه شمول بودن مطالب آن در خصوص نما است. بگونه‌ای که مطالعه این گایدلاین می‌تواند خط مشی‌های طراحی مناسبی را در اختیار طراحان شهری که با نماها سروکار دارند، قرار دهد.

سند راهنمای منطقه تاریخی لس آنجلس

این سند راهنمای طراحی نما برای بخش تاریخی شهر لس آنجلس تهیه شده است که به ساماندهی وضعیت موجود و طراحی نماهای جدید می‌پردازد. این سند راهنمای طراحی شامل ۷ بخش اصلی می‌باشد.

بخش اول: (۱) مقدمه (۲) اهداف (۳) تهیه‌کنندگان سند راهنما (۴) موقعیت جغرافیایی و نقشه‌های منطقه طراحی (۵) نکات کلیدی درباره بافت تاریخی
بخش دوم: راهنمای طراحی نما مغازه‌هایی که در همکف قرار دارند.
بخش سوم: راهنمای طراحی نمای بناهای تاریخی
بخش چهارم: راهنمای طراحی نماهای جدید ساخت
بخش پنجم: راهنمای طراحی منظر خیابان
بخش ششم: معرفی چندین نمونه موفق طراحی نما
بخش هفتم: برنامه اجرایی سند راهنما است که شامل مطالب زیر است:

۱- سند راهنمای طراحی منطقه تاریخی لس آنجلس در زمره اسناد توصیه‌ای قرار داشته و رعایت آن اختیاری است.

۲- تشویق و حمایت از اصناف تاجران و صاحبان سرمایه و زمین‌داران منطقه تجاری مدنظر، از طریق احیا و توانمندسازی بناهای تاریخی و افزایش دید و بازدید از آنها

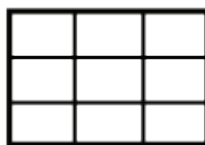
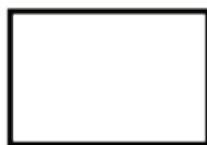
۳- موفقیت و سودمند بودن سند راهنمای طراحی به شرط زمینه‌محور بودن این سند است.

۴- افزایش آگاهی نسبت به این سند از طریق: برگزاری ملاقات‌های فردی و گروهی، برگزاری رسانه‌های جمعی، پخش بروشورهای تبلیغاتی بین مردم و صاحبان سرمایه، تاجران و زمین‌داران و تحویل دادن سند اجرایی به شهرداری، شورای شهر و بنگاه‌های املاک و مراکز اداری-تجاری

اهداف

اهداف (۱): شناسایی ویژگی‌های تعریف‌کننده شخصیت، شامل: مقیاس، الگوها و منظر تعریف‌کننده خیابان، معماری بومی، تاریخ و کاراکترهای شهری (۲) حفظ ویژگی‌های تعریف‌کننده خیابان‌های شهر در راهنمای لس آنجلس نماها دارای ۴ فاز کلی می‌باشند که تغییرات از طریق این فازها صورت می‌گیرد که عبارتند از:

فاز چهارم: نوع بام فاز سوم: گشودگی‌ها فاز دوم: خطوط کلی نما فاز اول: فرم کلی نما

طبق درخواست شهرداری تهران، طرح ساماندهی نمای شهری برای شهر تهران توسط مشاوران مهران تهیه گردید. در سال ۱۳۸۷ شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، ضوابط و مقررات ارتقا کیفی سیما و منظر شهری را به تصویب رساندند. پس از تصویب این ضوابط، اسناد زبانی در خصوص طراحی و ساماندهی نما در شهرهای

بخش دوم: ب: اسناد طراحی نما در ایران

اولین مصوبه مرتبط با نمای شهری در سال ۱۳۶۹ هجری شمسی تصویب شد که در آن تمامی سطوح نمایان ساختمان‌های واقع در محدوده و حریم شهرها و شهرک‌ها که قابل رؤیت از معابر هستند، اعم از نماهای جانبی یا اصلی، نمای شهری محسوب می‌شوند. در سال ۱۳۷۵

مختلف ایران تدوین گردیده است. همچون راهنمای طراحی و کنترل نماهای شهر تهران، راهنمای طراحی و شیراز، تدوین معاونت شهرسازی، ۱۳۹۳. طرح ساماندهی خیابان دماوند توسط مهندسين مشاور پاسارگاد، ۱۳۹۳. طراحی خیابان کارگر، تدوین وزارت مسکن و شهرسازی و مدیریت محمود توسلی، ۱۳۸۴، راهنمای طراحی نمای ساختمان‌های شهر کاشان، تدوین معاونت معماری و شهرسازی (شرکت مهندسين مشاور آرمانشهر)، ضوابط و مقررات نما سازی اصفهان، تدوین شهرداری اصفهان. این در حالیست که متاسفانه شهر دزفول دارای سند راهنمای طراحی نما نمی‌باشد و ساخت بناها تنها با ارائه در «

کمیسیون ماده پنج» در شهرداری مورد کنترل و نظارت قرار می‌گیرند. در نتیجه تدوین سندی که بتواند در اختیار تمامی شهروندان قرار گرفته و با استناد به آن به یک طراحی منسجم با زمینه پردازند، امری لازم و ضروری است.

بخش دوم نمونه‌های مشابه: نما و متغیرهای سازنده آن

همواره پژوهش‌های علمی زیادی درباره نما و مطالب مرتبط به آن نوشته شده است و بیان اسامی آن‌ها در این پژوهش تنها وقت خوانندگان را خواهد گرفت.

خیابان باند یکی

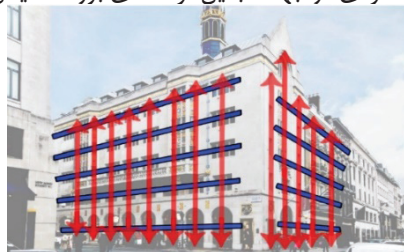
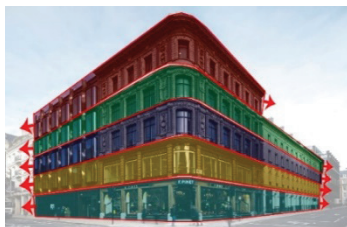

از معروف‌ترین مراکز تجاری شهر لندن، واقع در انتهای غرب این شهر قرار دارد که دو خیابان مهم شهر را به یکدیگر پیوند می‌دهد. به دلیل توسعه شهرنشینی، تخریب بناهای فرسوده و ساخت بناهای جدید، دو بخش با عنوان «باند قدیم» در جنوب و «باند جدید» در شمال شکل گرفت که برای حفظ ارتباط و هماهنگی در بین دو بخش جدید و قدیم، تمام ساخت و سازها به شدت کنترل شد و طراحان و معماران با بهره‌گیری از زمینه موجود (باند قدیم) به‌عنوان اولویت اول، توانستند خیابانی منسجم و یکپارچه را به وجود آورند.

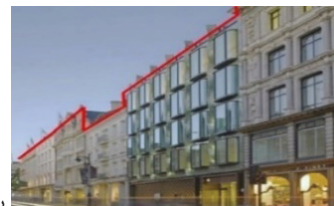
جدول. بررسی متغیرهای سازنده نما در خیابان Bond- London. منبع: نگارنده

خطوط افقی و عمودی

- تداوم و پیوستگی در خطوط افقی و عمودی نما
- هم راستا بودن خطوط افقی نما، سبب شکل‌گیری یک جداره منسجم و یکپارچه گشته است.
- تعادل و توازن در استفاده از خطوط افقی و عمودی
- استفاده از خطوط عمودی در جهت تبدیل توده های بزرگ مقیاس به دهانه‌ها با عرض کوچک‌تر

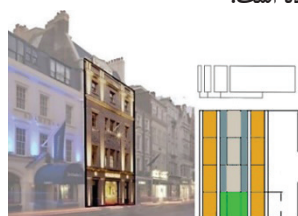
مقیاس و خط آسمان

- ساختمان‌ها دارای ارتفاع و مقیاس مشابهی می‌باشند.
- در اکثر نماها، طبقه همکف از طریق جزئیات معماری و قرنیز از طبقات بالایی جدا شده است و این اقدام به عابران حس مقیاس انسانی بیشتری را القا می‌کند.
 - هماهنگی در فرم سقف بناها سبب به وجود آمدن خط آسمانی هماهنگ شده است.
 - با توجه به عرض خیابان، ارتفاع بناها تا ۴ طبقه مجاز است.

تناسبات

- استفاده از تناسب مناسب، سبب شکل‌گیری ترکیب منظمی از اجزا و عناصر سازنده نما شده است.

2 به 1 1 به 2

تقارن و تکرار

نسبت هر قطعه
طولی به ارتفاع کل
1 به 4 می‌باشد.

- مورد استفاده‌ترین اصول ترکیب‌بندی اجزا و عناصر نما، دو اصل تکرار و تقارن است.
- استفاده از تکرار در کلیات در عین تنوع در جزئیات، سبب شکل‌گیری یک جداره منسجم که تمامی نماها در ارتباط با یکدیگر هستند، شده است.
 - استفاده از تکرار و تقارن سبب شکل‌گیری نظم و ترتیب در جداره گشته است.

کنج

- توجه به طراحی کنج‌ها
- استقرار ورودی اصلی در کنج‌ها، سبب افزایش اهمیت کنج و تقویت ارزش آن می‌گردد.
 - کنج‌ها نقطه واسطه و اتصالی جداره‌های عمود بر هم هستند.
 - استفاده از پخ در جهت گردش آسان دید و حرکت در نماها

کفپوش

- تعریف دو فضای مکت (سکون) و حرکت (پویایی) از طریق تغییر در کفپوش مسیر پیاده

- استفاده از کفپوش صلب در فضای مکت مقابل ورودی‌ها که سبب توقف و لیز نخوردن عابران می‌شود.
- استفاده از کفپوش صاف و مسطح در فضای حرکتی مسیر پیاده و امکان حرکت آسان
- استفاده از کفپوش با قدرت کاهش سرعت حرکت سواره در مسیرهای دارای عرض کم.
- هماهنگی رنگ مصالح کف پوش با مصالح مورد استفاده در نماها

ورودی

- قرارگیری مستقیم ورودی‌ها در پیاده‌رو و دسترسی آسان به آن
- استفاده از مصالح شفاف برای ورودی‌ها، امکان رویت فضای درونی را فراهم آورده است.
- خطوط اطراف ورودی‌ها همواره در راستای خطوط افقی و عمودی نما می‌باشد.
- طراحی منحصر بفرد ورودی اصلی سبب افزایش جذابیت آن، افزایش دعوت کنندگی خریداران و همچنین افزایش تاکید بصری برای پرسه زنان می‌شود.
- استقرار ورودی‌های اصلی در نقاط مرکزی نما، سبب افزایش سهولت در دسترسی فیزیکی و بصری می‌شود

پیش آمدگی و عقب رفتگی

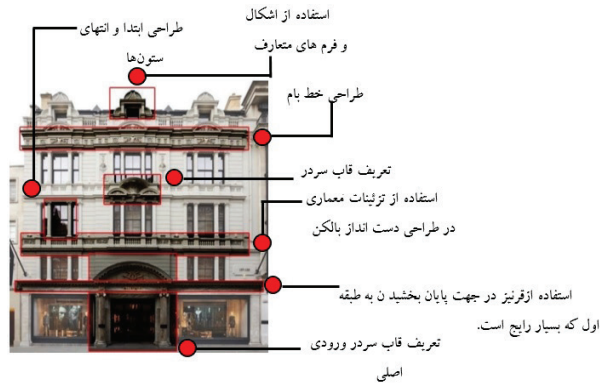
- عدم استفاده از پیش آمدگی و عقب رفتگی با عرض بیشتر از ۲ متر
- قرارگیری بالکن در میان جرزهای عمودی
- استفاده از دست انداز تراس بگونه‌ای که امکان مشاهده درون تراس از بیرون، به طور مستقیم وجود دارد.
- پیش آمدگی و عقب رفتگی در راستای خطوط افقی و عمودی موجود در نما است.
- تراس‌ها اغلب در بخش مرکزی هر نما قرار گرفته است که بهترین نقطه را برای ناظر فراهم می‌آورد.

رنگ و بافت مصالح

- سنگ بیشترین استفاده را در مصالح نما دارد و در رتبه‌های بعدی شیشه و آجر قرار دارند.
- استفاده از مصالح بومی
- عدم تنوع زیاد در بافت و رنگ مصالح در نما و استفاده از حداکثر ۴ رنگ در نمای هر بنا

تزئینات

- به دلیل استفاده زیاد از اصل تکرار در کلیات، از تنوع در جزئیات نما همچون تزئینات معماری استفاده شده که این امر سبب جلوگیری از یکنواختی در نماها شده است.
 - استفاده از فرم و اشکال رایج بومی (مستطیل، مربع، نیم دایره و قوس های تزئینی)
 - بیشترین تزئینات در سردر ورودی، حد واسط طبقه همکف و اول، پنجره‌ها، دست انداز تراس و خط بام صورت گرفته است.

نمونه موردی: محله مسجد، شهر دزفول

از ۱۶۰ اثر ثبت شده ملی شامل مساجد، حمام‌ها، خانه‌ها و گذرهای تاریخی می‌باشد. محله مسجد چهارمین محله بزرگ شهر می‌باشد که در بافت تاریخی واقع شده است. یکی از مهمترین بناهای تاریخی این شهر که مسجد جامع نام دارد و قدمت آن به قرن‌های سوم و چهارم هجری قمری بر می‌گردد، نیز در این محله قرار دارد.

شهر دزفول در بخش جلگه‌ای شمال استان خوزستان و در جنوب غربی ایران، با مساحت نزدیک به ۴۷۶۲ کیلومتر مربع در کنار رودخانه دز واقع شده است. بافت تاریخی شهر دزفول با مساحت بیش از ۲۰۰ هکتار در مجاورت رودخانه دز گسترده شده است و دارای بیش

تصویر ۱: نقشه‌های موقعیت جغرافیایی محله مسجد در شهر دزفول، منبع: سازمان برنامه ریزی خوزستان، گوگل ارث، مشاوران چغزنبیل، شهرداری

روش تحقیق

فرآیند بررسی متغیرهای اصلی سازنده نما در زمینه تاریخی محله مسجد به این صورت است که ۳ بنای تاریخی ثبت شده در میراث فرهنگی شهرستان دزفول از محله مسجد انتخاب گردیده است. خانه‌ها عبارتند از: خانه ضیائی (خلیلک)، مسجد جامع و کاروانسرای قندی (افضل)

تصویر ۲: عکس‌هایی از بناهای تاریخی، از راست به چپ، خانه ضیائی، مسجد جامع و کاروانسرای قندی، منبع: میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان دزفول

در مرحله اول بر اساس نمونه موردی‌های موفق، استانداردها و دستورالعمل‌هایی که برای نحوه استفاده از متغیرهای اصلی سازنده نما وجود دارد، به هریک از متغیرها در هر خانه امتیازی داده شده است (امتیازات بر اساس طیف لیکرت بین ۱ تا ۵ در نظر گرفته شده‌اند، عدد صفر نمایانگر عدم وجود متغیر در نمای خانه مد نظر است). امتیازات و میانگین آن‌ها در جدول زیر وارد شده است.

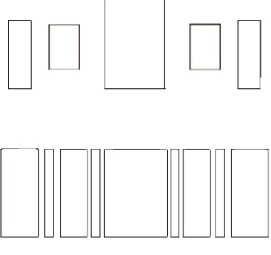

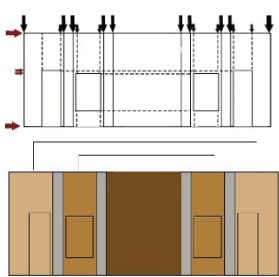
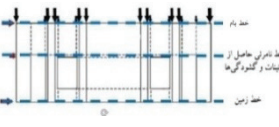
جدول: امتیازات متغیرهای سازنده نما برای ۳ بنای تاریخی محله مسجد

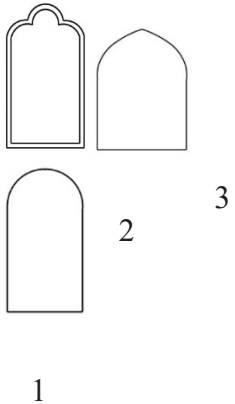
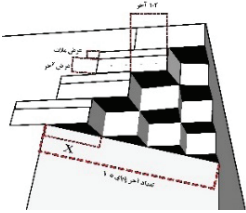
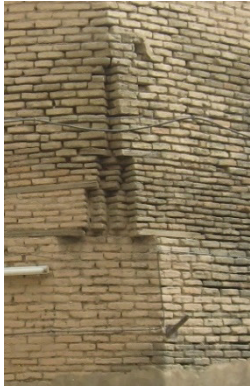
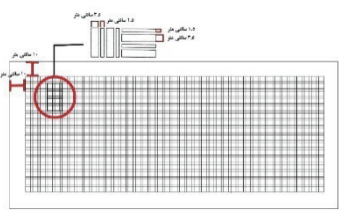

بناهای تاریخی متغیرها	مسجد جامع	کاروانسرای قندی	خانه ضیائی	مجموع امتیاز هر متغیر	میانگین امتیازات بر اساس پرسشنامه (به درصد)	میانگین امتیازات لیست (به درصد)
تقارن و تعادل	۵	۵	۵	۱۵	۸,۰۶	۷,۳۴
تناسب و عرض قطعات	۵	۵	۵	۱۵	۷,۷۳	۷,۳۴
ریتم	۵	۵	۵	۱۵	۷,۳۲	۷,۳۴
مقیاس انسانی	۵	۵	۵	۱۵	۸,۰۶	۷,۳۴
تداوم و پیوستگی	۵	۵	۵	۱۵	۷,۳۲	۷,۳۴
تکرار	۴	۵	۳	۱۲	۵,۷۹	۵,۹
خطوط افقی و عمودی	۵	۵	۵	۱۵	۷,۹	۷,۳۴
خط آسمان و زمین	۴	۲	۳	۹	۵,۵۴	۴,۴
ورودی	۵	۵	۴	۱۴	۶,۷	۶,۹
پنجره	۴	۳	۴	۱۱	۵,۷۱	۵,۴
رنگ و بافت مصالح	۵	۵	۵	۱۵	۷,۷۳	۷,۳۴
کفپوش	۴	۴	۴	۱۲	۳,۷	۵,۹
سایه اندازی	۳	۳	۳	۹	۴,۷	۴,۴
پیش آمدگی	۰	۰	۴	۴	۳,۰۲	۲
عقب رفتگی	۳	۳	۴	۱۲	۳,۰۲	۵,۹
ترئینات	۵	۵	۵	۱۵	۷,۹	۷,۳۴
مجموع امتیاز خانه‌ها	۶۷	۶۷	۶۹	۲۰۳	۱۰۰	۱۰۰

از جدول امتیازات بالا می‌توان نتیجه گرفت که متغیرهای نما در خانه ضیائی از وضعیت مطلوب‌تری برخوردار می‌باشند. بنابراین در ادامه به بررسی نحوه استفاده متغیرهایی که بیشترین امتیاز را از نظر مطلوبیت کسب کرده‌اند، در خانه ضیائی می‌پردازیم. این متغیرها عبارتند از: تقارن و تعادل، تناسبات و عرض قطعات، مقیاس انسانی، ریتم، تداوم و پیوستگی، خطوط افقی و عمودی، رنگ و بافت مصالح، تزئینات

نمونه مورد بررسی: خانه ضیائی (یا خلیک)			
		<p>موقعیت قرارگیری: محله مسجد ارتفاع بنا: دو طبقه وضعیت بنا: ۷۰ درصد تخریب</p>	
نا			
متغیرهای اصلی نما	متغیرهای فرعی نما	نمود تصویری	تحلیل
اصول طراحی	تقارن و تعادل		تقارن عبارت است از ترتیب و آرایش عناصر و اجزا همانند در دو سوی یک محور. در این نما از خانه ضیائی شاهد استفاده از تقارن عمودی هستیم، بگونه‌ای که با ترسیم یک محور عمودی در نما، عناصر و خطوط در دو طرف محور فرضی با اندازه برابر تکرار شده‌اند.
اصول طراحی	تناسبات		در گشودگی‌های یک وجه از نما: تناسبات در طول: $2,4=3 \times 0,8$ $1,8=3 \times 0,6$ $1,2=3 \times 0,4$ تناسبات در عرض: $1,6=2 \times 0,8$ $0,8=2 \times 0,4$ $0,6=2 \times 0,3$ همچنین به دلیل پایه قرار دادن ابعاد آجر برای تقسیم بندی‌ها و گشودگی‌ها، نماها بخودی خود دارای تناسبات می‌گردند.
اصول طراحی	مقیاس انسانی		غالباً در معماری، مقیاس به اندازه‌ی چیزی در قیاس با یک مرجع استاندارد و یا چگونگی درک ما از اندازه‌ی چیزی نسبت به چیز دیگر اطلاق می‌گردد. خانه ضیائی نیز همچون غالب بناهای بافت تاریخی محله مسجد که یک یا دو طبقه تا حداکثر ارتفاع ۸ متر) هستند، دارای ۲ طبقه است که با توجه به قد انسان دارای مقیاس انسانی و ارتفاع معقولی هستند.

۱ زمانی که از تقارن صحبت می‌شود، رعایت دقیق اندازه‌ها نمی‌باشد. زیرا بعلا عوامل و شرایط فیزیکی و ابعاد آجر گاهی اندازه‌ها کمی بیشتر یا کمی کمتر می‌شوند، ولی هدف معمار برابری اندازه بوده است که به دلیل خطای کمی که وجود دارد در نگاه برابری به نظر می‌رسد.

<p>اصول طراحی</p> <p>ریتیم یا وزن در فضاهای شهری، تکرار قوی، منظم و پیوسته عناصر و اجزای تشکیل دهنده یک کل می باشد. نحوه برقراری ریتیم در این نما به دو صورت: (۱) ریتیم در ابعاد بازشوها (۲) ریتیم در نحوه قرارگیری (چینش بر اساس تعداد)</p>	<p>ریتیم</p> 		
<p>اصول طراحی</p> <p>بطور کلی ۵ نوع تداوم و پیوستگی در بافت تاریخی محله مسجد وجود دارد که شامل تداوم در مصالح، رنگ، خطوط افقی و عمودی ارتفاع و تزئینات می باشند که شاهد بهره گیری از هر ۵ نوع تداوم در خانه ضیائی می باشیم</p>		<p>تداوم و پیوستگی</p>	
<p>اجزا و عناصر سازنده</p> <p>خطوط عمودی</p> <p>- شکل اصلی نما مستطیل است. - نمای اصلی دارای ۵ قطعه می باشد که اندازه قطعه مرکزی (مکان قرارگیری ورودی اصلی) بزرگ تر از قطعات مجاور است و ۴ قطعه پیرامون دو به دو دارای اندازه برابر هستند. - تعداد خطوط عمودی بیشتر از خطوط افقی است. - جرزهای عمودی دارای اندازه برابر هستند. - نما با استفاده از جرزهای عمودی به قطعات عرضی کوچکتری تقسیم شده است.</p>			
<p>خطوط افقی</p> <p>۳ نوع خط افقی اصلی داریم: ۱- خط زمین ۲- خط بام و ۳- خط نامرئی امتداد یافته از انتهای عناصری همچون قوسها، انتهای پنجرهها، درها، فریزها و غیره</p>			
<p>رنگ و بافت مصالح</p> <p>اگر بخواهیم بافت تاریخی شهر دزفول را بر مبنای بافت و رنگ مصالح تقسیم بندی کنیم، دو دسته کلی خواهیم داشت: (۱) اماکن مذهبی (دارای آجرهای لعابدار رنگی) و (۲) تمامی بناها (استفاده از یک مصالح و یک رنگ) که خانه ضیائی در دسته دوم قرار می گیرد. مصالح اصلی آن خشت می باشد و به دلیل مسکونی بودن از حداقل رنگها برخوردار می باشد.</p>			

<p>۳ نوع قوس در نماهای این بنا استفاده شده است که عبارتند از:</p> <p>۱- قوس دور هلالی (دایره‌ای): برای گشودگی‌های اصلی و فرعی (با توجه به نوع قوس امکان استفاده برای هر گشودگی با هر اندازه‌ای وجود دارد).</p> <p>۲- قوس سه مرکز پاتوپا (دور روی دور): استفاده برای گشودگی‌های دارای عرض کم که شاهد ترکیب این قوس با قوس دور هلالی هستیم</p> <p>۳- قوس دور تیز: برای ورودی‌های اصلی</p>		<p>قوس ها</p>	<p>تزئینات</p>
<p>پنخ نمودن کنج تیز کوچه‌ها با استفاده از گوش‌پره‌ای یا مقرنس کاری.</p> <p>نحوه چیدمان آجر</p> <p>بدین صورت است که آجرها از بالا به پایین، یک به یک افزایش یافته و هر آجر از نیمه آجر قبلی عقب‌نشینی می‌نماید که طراحی یک کنج ۴ سطره را می‌بینید.</p>		<p>کنج</p>	<p>تزئینات</p>
<p>خوون چینی کاربرد تزئینی آجر است که از ضخامت آن در ایجاد انواع گره‌های تزئینی در پیشانی نما استفاده می‌نمایند. روش کار بدین صورت است که قرار دادن خطوط با دو عرض ۳.۵ سانتی‌متر (ضخامت آجر صفوی) و ۱.۵ سانتی‌متر (ضخامت تقریبی ملات) که طبق تصویر زیر اگر ۴ عدد ۳.۵ سانتی‌متر و ۳ عدد ۱.۵ سانتی‌متر در کنار یکدیگر قرار گیرند، به ۱۸.۵ سانتی‌متر که اندازه یک آجر کامل (خشت) است، می‌رسیم.</p> 		<p>خوون چینی</p>	<p>تزئینات</p>

<p>جفت‌خانه کبوتر: ایجاد فضای خالی جهت خانه کبوتران بر روی نمای آجری را جفت‌خانه می‌گویند. ارتفاع خانه کبوتران معمولاً ۵ ضخامت آجر را تشکیل می‌دهد.</p> <p>قوبیل‌گاه: حفره‌های کوچک مربع شکل بر روی نماهای اصلی است که ضخامت آن به یک آجر می‌رسد. این حفره‌ها جهت چوب بست در ارتفاعات مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرند. اگرچه قوبیل‌گاه‌ها نقشی عملکردی داشته‌اند، اما امروزه مشاهده جفت‌خانه و قوبیل‌گاه‌ها بر روی نمای غالب بناهای بافت تاریخی، به نشانه‌ای هویت بخش تبدیل گشته اند.</p> 		<p>جفت‌خانه کبوتر و قوبیل‌گاه</p>	<p>تزئینات</p>
<p>فریز: واژه فریز (Frieze) در فرهنگ وبستر به معنای نقشی در بالای ستون است. فریزها عموماً جلوتر از سطح خون‌ها بکار گرفته می‌شوند و کاربرد آن‌ها، در جهت جلوگیری و حفاظت در برابر ریزش باران بر روی خون‌ها می‌باشد. فریز مورد استفاده در نمای خانه ضیائی از ترکیب دو رج آجر با عناوین مدخل در بالا و پوزگاو در پایین شکل گرفته است.</p> 		<p>فریز</p>	<p>تزئینات</p>

نتیجه گیری

که اغلب ناشی از ناهماهنگی نماهای جدید با نماهای قدیمی و تاریخی موجود در زمینه می‌باشد. در راستای تلاش برای کاهش معطل بصری و هویتی شکل گرفته در بافت تاریخی شهر دزفول، سه سوال مطرح گشت که عبارت بودند از:

- ۱) کدام نوع از انواع اسناد طراحی شهری جهت طراحی و سازماندهی نماهای شهری مناسب است؟
- ۲) سند طراحی نماهای شهری در زمینه تاریخی شهر دزفول بایستی چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟
- ۳) ایده های طراحی مناسب و مطلوب برگرفته از نماهای موجود در زمینه تاریخی محله مسجد کدام‌ها هستند؟

منظر بصری شهر به عنوان وجه قابل تبلور روابط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ساکنین آن شهر، از نقش بسیار مهمی در زندگی شهروندان برخوردار می‌باشد. بنابراین شکل‌گیری هرگونه اغتشاش و ناهنجاری بصری در آن علاوه بر آثار مخرب بر کالبد شهر، سبب افزایش آسیب‌های روحی و روانی بر شهروندان می‌گردد. همانطور که پیش‌تر در این مقاله گفته شد، نماهای شهری دزفول به عنوان یکی از اساسی‌ترین عناصر کالبدی سازنده منظر بصری این شهر، امروزه دستخوش تغییرات نامطلوبی گشته است

سوال	نحوه دستیابی به پاسخ سوال	روش گردآوری اطلاعات مورد نیاز
۱ و ۲	بر مبنای مطالعات اسنادی شامل مبانی، تعاریف و دیدگاه‌ها جمع‌آوری و ارائه گردید	توصیفی
۳	برای پاسخگویی به سوال سوم به مطالعات زمینه‌گرایی پرداختیم. در این مطالعات با استفاده از ارائه تصویری به تحلیل متغیرهای طراحی سازنده نماهای شهری در زمینه مورد بررسی پژوهش که بافت تاریخی محله مسجد می‌باشد، پرداخته‌ایم که بدین ترتیب	روش گردآوری اطلاعات مورد نیاز برای این سوال، توصیفی-تحلیلی بوده و بر اساس مطالعات میدانی صورت گرفته و از دو ابزار پژوهش، بیان نوشتاری و تصویری برای بیان ویژگی‌های طراحی مطلوب موجود در زمینه بهره برده ایم.

بنابراین نتیجه و پاسخ کلی به سوالات مطرح، در تدوین سند راهنمای مناسبی جهت طراحی نماهای شهری سازگار با زمینه موجود با عنوان راهنمای طراحی زمینه محور نماهای شهری برای بافت تاریخی و قدیمی شهر دزفول می‌باشد که می‌تواند بصورت پیش‌نویسی در اختیار سازندگان و طراحان نماهای شهری در بافت تاریخی محله مسجد و محدوده درجه یک پیرامون آن قرار گیرد. همانطور که گفته شد آنچه در پژوهش مورد تاکید قرار

گرفته است. دستیابی به یک راهنمای کاربردی است که ویژگی‌های مطلوب زمینه موجود را بیرون کشیده و در اختیار ما قرار دهد تا بتوانیم از آن‌ها استفاده‌های مطلوبی کنیم. بنابراین در ادامه به بیان ویژگی‌های راهنمای طراحی نما برای زمینه تاریخی شهر دزفول با تاکید بر خصوصیات کالبدی مطلوب برگرفته از زمینه می‌پردازیم (پاسخ سوالات ۱ و ۲ و ۳).

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۸ . بهار ۱۳۹۹

Urban management
No.58 Spring 2020

عنوان: سند راهنمای طراحی زمینه محور نماهای شهری در زمینه تاریخی شهر دزفول (نمونه موردی: محله

مسجد)

موضوع اصلی: تدوین سند راهنمای طراحی نما در جهت هماهنگی نماهای جدید و قدیم در جهت

کاهش اغتشاشات بصری

هدف: پیشنهاد بهره‌گیری از زمینه در طراحی و ساماندهی نماهای جدید در زمینه تاریخی شهر دزفول

نوع محتوا: سیاست موضوعی

نوع ایده‌های طراحی: تجویزی، توصیه‌ای

مکان مورد استفاده از سیاست: معماری ساختمان - نما

اصول: ۱- بهره‌گیری از اصول طراحی نماهای موجود در زمینه تاریخی محله مسجد

۲- بهره‌گیری از اجزا و عناصر سازنده نما در زمینه تاریخی محله مسجد

۳- بهره‌گیری از تزئینات معماری نما در زمینه تاریخی محله مسجد

ویژگی‌های کالبدی مستخرج از زمینه (که نحوه استفاده از ویژگی‌ها با استفاده از دو گزینه

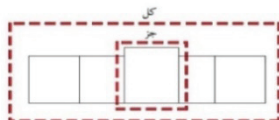
تجویزی و توصیه‌ای برگرفته از مطالعات پژوهش، مشخص گشته است)

• تقارن

- بهره‌گیری از تقارن عمودی (تجویزی)

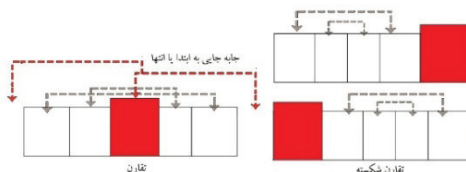
- بهره‌گیری از تقارن و تعادل در هر دو بخش جز و کل (رعایت هم در نمای یک بنا و هم در کل جداره شهری)

(تجویزی)

- بهره‌گیری از تقارن شکسته: انتقال قطعه مرکزی به ابتدا و یا انتهای نمایی که از تقارن در دیگر اجزای خود بهره

برده است (توصیه‌ای)

• تناسبات

- مبنا قراردادن اندازه اجر برای تمامی قسمت‌های نما سبب می‌گردد، نما دارای تناسباتی باشد که

مضربی از اندازه اجر هستند. همچنین رعایت الگوی مدول‌بندی عمودی در بخش خطوط افقی و

عمودی پیشنهادی می‌تواند در به وجود آوردن تناسبات کمک بسیاری کند (توصیه‌ای)

• مقیاس انسانی

- تعداد طبقات مجاز: تا ۳ طبقه باشد (تجویزی)

- قرارگیری طبقه سوم در عقب‌رفتگی تا در گستره دید عابران پیاده قرار نگیرد (عقب نشینی به

در اینجا مقصود از جداره، مجموعه‌ای از چندین نما در مجاور یکدیگر است.

۱

منابع

- ۱- بهزادفر، مصطفی و امیر شکیبامنش (۱۳۸۷)، «جایگاه راهنماهای طراحی در فرآیند طراحی شهری و نقش آنها در ارتقاء کیفیت فضاهای شهری»، آرمانشهر، شماره ۱
- ۲- پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۲)، «پدیدارشناسی نماهای مسکونی و سیر تکوین توقعات از آن»، هنرهای زیبا، شماره ۱۴
- ۳- زال پور، محمود، آرشیو عکس‌های بافت تاریخی شهر دزفول
- ۴- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان خوزستان (۱۳۸۴) سند توسعه شهرستان دزفول
- ۵- گیتی فروز، زهرا (کارشناس میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان دزفول)، آرشیو طراحی‌های استاد عنایت معمار
- ۶- کسمایی، مرتضی (۱۳۸۲)، «اقلیم و معماری، اصفهان» انتشارات خاک، ویراست دوم
- ۷- لنگ، جان (۱۳۸۶)، «طراحی شهری؛ گونه‌شناسی رویه‌ها و طرح‌ها همراه با بیش از پنجاه مورد خاص»، سید حسین بحرینی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران
- ۸- مشاوران مهران (۱۳۷۵)، طرح ساماندهی نمای شهری تهران
- ۹- میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری شهرستان دزفول، «ضوابط طراحی نما در بافت‌های تاریخی»
- ۱۰- مهندسین مشاور پاسارگاد (۱۳۹۳)، «طرح تفصیلی شهر دماوند»، وزارت راه و شهرسازی اداره کل راه و شهرسازی استان تهران
- ۱۱- نعیم، غلامرضا (۱۳۷۶)، «دزفول شهر آجر»، سازمان میراث فرهنگی کشور
- ۱۲- Alishah, Majid, Abdollah Ebrahimi and Faezeh Ghaffari (۲۰۱۶), The Role of Buildings Facade of Urban Landscape (Case Study: Old Context of Sari). The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication
- ۱۳- DETR&CABE (۲۰۰۰), By Design, Urban Design in the Planning

System: Towards Better Practice, London, Thomas Telford.

۱۴- Historic Downtown Los Angeles Design Guidelines. ۲۰۰۲

۱۵- Facade Design Guide of the City of Richmond

۱۵- Michael, Mayor (۲۰۰۹), Longman Dictionary of Contemporary English Series.

Purmosavi, S. Nader (۲۰۱۹), Mohalla: ۱۶- The Islamic Concept of Urbanism, Jundi-Shapur University

۳-page summary

The city is one of the greatest achievements of humanity, and its most important goal is to provide comfort and convenience for the biological complex in which they have settled. Therefore, everything that is built in cities must be aimed at achieving this important goal. Meanwhile, the visual structure of cities as a crystallized aspect of the economic, political, social and cultural relations of the inhabitants of cities and a large part of what people deal with on a daily basis, today has suffered from many visual disturbances and anomalies. Unfortunately, this can prevent us from achieving the important goal that has been stated, and it can have many adverse effects on the souls and minds of the citizens. One of the main reasons for the formation of this category of visual disturbances is the inconsistency and incompatibility of the newly created facades with the existing facades in the context. The Masjid mohalla in the historical context of Dezful has also recently encoun-

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۸ . بهار ۱۳۹۹

Urban management
No.58 Spring 2020

■ ۱۶۹ ■

don'ts before designing and building. As a result, the main purpose of this research is to developed a Context-Oriented guideline for designing new facades and organizing previous heterogeneous and inappropriate facades in the historical context of Dezful masjid mohalla. The use and utilization of the context can be effective in preserving and strengthening the architecture of historical and old facades. In order to achieve the stated goal, we must ask our questions in such a way as to organize the path we want to take in this research. Our questions are as follows

۱) Which type of urban design documentation is suitable for designing and organizing urban facades?

۲) What are the characteristics of the urban facades design document in the historical context of Dezful city?

۳) What are the appropriate and desirable design ideas taken from the existing facades in the historical context of Masjid mohalla?

Research Methods

In order to achieve the goal of research, which is to extract historical and old physical values in the context, we must identify the main variables of the facades, which in this study are the principles of design, elements and facade decorations, in the historical context of Masjid mohalla. For this action, three historical houses (Ziaee House, Grand Mosque, Ghandi Caravanserai) have been selected in the mohalla of Masjid.

tered such a problem. The new facades have the least semantic and physical strangeness with the historical and old context of the mohalla. and in addition to the new facades, they surround the valuable and old facades, by penetrating into the historical context, at least removing these valuable views from the image of this city.

Right

image: The contrast in height and shape of the openings has diminished the old look.

Left image: The placement of the old facade behind the new facades with a different architectural style has caused the old facades to be hidden

purpose

The answer to this question can be found in the developing of a document that manages and controls all new constructions of urban facades and provides for architects and designers a Collection of do's and

sirable than the other two buildings based on the quality of the use of the main variables of the facade constructor. variables that are also more favorable include: symmetry, proportions and width of parts, human scale, rhythm, continuity and continuity, horizontal and vertical lines, color and texture of materials, and decorations. Therefore, we examined the desired variables obtained in Ziaee's house and we were able to come up with a collection of design ideas based on how they were used. By using and combining them, architects and designers can reduce the disturbances of the facades and the visual townscape of the city by constructing adaptive facades, and they can also combine the valuable constructive variables of historical facades (design principles, elements and decorations) with Themselves ideas produce .facades with identity and creativity

Picture ۲: Pictures of historical monuments, from right to left, Ziaei House, Grand Mosque and Ghandi Caravanserai, Source: Dezful Cultural Heritage

Step ۱: Based on the checklist (which includes: rules, regulations, design guidelines, perspectives, successful projects and theories) the three main variables of facade construction in each building are rated based on their desirability. We enter the average score in the table.

Step ۲: In order to ensure the scores given in the previous step, a questionnaire has been developed that includes images from all three buildings. The questionnaires were given to a group of urban design, restoration, architecture and urban planning. We enter the average scores in the previous table. Based on both steps, we were able to conclude that Ziaee's house is more de-

variables	Grand Mosque	Ghandi Caravan-serai	Ziaee's house	Total score of each variable	Average points Based on checklist (in percent)	Average scores based on the questionnaire ((in percent
Symmetry	5	5	5	15	7.4	8.06
Proportions and Width of Parts	5	5	5	15	7.4	7.73
Rhythm	5	5	5	15	7.4	7.22
Human Scale	5	5	5	15	7.4	8.06
Continuity	5	5	5	15	7.4	7.22
Repetition	4	5	3	12	5.9	5.79
Horizontal and Vertical Lines	5	5	5	15	7.4	7.9
Skyline	4	2	3	9	4.4	5.54
Entrance	5	5	4	14	6.9	6.7
Window	4	3	4	11	5.4	5.71
Color and Texture of Materials	5	5	5	15	7.4	7.73
Floor Covering	4	4	4	12	5.9	3.7
Shading	3	3	3	9	4.4	4.7
gibbosity	0	0	4	4	2	3.02
Porch	3	3	4	12	5.9	3.02
decorations	5	5	5	15	7.4	7.9
Total	67	67	69	203	100	100

inconsistency of new Facades with old and historical Facades in the Context.

Based on the theoretical foundations of the research, which included basic concepts such as types of design documents, urban facades and the main constructive variables, we were able to conclude that the design guideline can be a good document for urban facades. The facade design guideline for this research includes the following features.

Therefore, the answer to the problem of this research is in compiling a suitable guidelines document for designing urban facades compatible with the existing context, called

Findings and Conclusion

The visual landscape of the city as a crystallizing aspect of economic, political, social and cultural relations of the inhabitants of the city, has a very important role in the lives of citizens. Therefore, the formation of any disturbance and visual anomalies in it, in addition to the destructive effects on the framework of the city, causes an increase in psychological damage to citizens. As mentioned earlier in this article, the urban Facades of Dezful city, as one of the most basic physical elements of the visual landscape of the city, has undergone adverse changes today, which is often due to the

urban facade design guidelines for the historical and old context of Dezful, which can be drafted for urban facades builders and designers in The historical context of the masjid mohalla and the first-class area around it.

As mentioned, what has been emphasized in the research, achieving a useful guideline that brings out the desired features of the existing context and we can make good use of them. Therefore, in the following, we will express the characteristics of the facade design guideline document for the historical context of Dezful city, emphasizing the desirable physical characteristics taken from the context.

Title: Urban Facade Design Guideline in Historical Context of Dezful Context-Oriented (Case Study: Masjid Mohalla)

Main topic: Development of facade design guide document in order to coordinate new and old facades in order to reduce visual disturbances

Objective: To suggest using the field in designing and organizing new views in the historical field of Dezful city

Type of Content: Thematic Policy

Type of design ideas: recommendations and prescriptions

Guide location: Building architecture – facade

Principles:

- 1- Using the principles of designing the facades in the historical context of Masjid mohalla
- 2- Using the components and elements of the facade in the historical context of Masjid mohalla
- 3- Using the architectural decorations of the facade in the historical context of Masjid mohalla

Design ideas

- Design ideas for variables and sub-variables selected from the research method are presented.
- Each of the ideas is specified in which category of types of recommendations and prescriptions are divided.
- Ideas are taken from the context.
- 33 design ideas are expressed.

References

- ۱- Behzadfar, Mostafa and Amir Shakibamenesh (۲۰۰۸), “ The Location of Design Guidelines in Urban Design Process and their Role in Promoting Urban Spaces Quality “, Arman shahr, No\
- ۲- Pakzad, Jahanshah (۲۰۰۳), “The phenomenology of residential facades and the evolution of expectations from it”, Honar-Ha-Ye-Ziba, No. ۱۴
- ۳- Zalpour, Mahmoud, Archive of photos of the historical context of Dezful city
- ۴- Khuzestan Province Management and Planning Organization (۲۰۰۵), Dezful Development Document
- ۵- Giti Forouz, Zahra (cultural heritage, handicrafts and tourism expert of Dezful city),

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۸ . بهار ۱۳۹۹

Urban management
No.58 Spring 2020

■ ۱۷۳ ■

nary of Contemporary English Series.

۱۶- Purmosavi, S. Nader (۲۰۱۹), Mohalla: The Islamic Concept of Urbanism, Jundi-Shapur University

پیوست: نمونه پرسشنامه مورد استفاده

متغیرهای زیر را بر اساس میزان اهمیت در نما و جداره های شهری بافت تاریخی محله مسجد اولویت بندی کنید.
(نحوه اولویت بندی بصورت امتیاز دهی از ۱ تا ۵ می باشد که مهمترین اولویت امتیاز ۵ را گرفته و بدین ترتیب امتیازها کاسته تا کمترین اهمیت با امتیاز ۱ مشخص می گردد).

نام و نام خانوادگی: _____
آیا تجربه حضور و آشنایی در بافت تاریخی شهر دزفول بلاخص محله مسجد را داشته اید؟
مقطع: _____ رشته: _____ گرایش: _____

متغیر	امتیاز
تداوم و پیوستگی	
مقیاس	
خطوط افقی و عمودی	
تقارن و تعادل	
تناسب	
رhythm	
تکرار	
خط آسمان	
ورودی	
ترتیبات	
بافت مصالح	
رنگ مصالح	
سایه اندازی	
پنجره	
خط زمین	
کعبه	
جان پناه	
کفپوش	
جای نشستن	
پیش آمدگی	
عقب رفتگی	
پله	

(جهت کمک در تسریع فرآیند تصاویری از بافت تاریخی محله مسجد ضمیمه پرسشنامه گشت است).

design archives of Professor Enayat Memar
۶- Kasmaei, Morteza (۲۰۰۳), "Climate and Architecture. Isfahan », Khak Publications, Second Edition

۷- Lang, Jan (۲۰۰۷), " Urban design: a typology of procedures and products, ", Seyed Hossein Bahreini, Tehran, University of Tehran Press

۸- Mehrazan Consultants (۱۹۹۶), Tehran Urban Facade Organization Plan

۹- Cultural heritage, handicrafts and tourism of Dezful city, "Facade design criteria in historical contexts"

۱۰- Pasargad Consulting Engineers (۲۰۱۴), "Detailed Plan of Damavand City", Ministry of Roads and Urban Development, General Directorate of Roads and Urban Development, Tehran Province

۱۱- Naima, Gholamreza (۱۹۹۷), "Dezful, City of Brick", Cultural Heritage Organization

۱۲- Alishah, Majid, Abdollah Ebrahimi and Faezeh Ghaffari (۲۰۱۶), The Role of Buildings Facade of Urban Landscape (Case Study: Old Context of Sari). The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication

۱۳- DETR&CABE (۲۰۰۰), By Design, Urban Design in the Planning System: Towards Better Practice, London, Thomas Telford.

۱۴- Historic Downtown Los Angeles Design Guidelines. ۲۰۰۲

۱۵- Facade Design Guide of the City of Richmond

۱۵- Michael, Mayor (۲۰۰۹), Longman Dictio-

مدیریت شهری

فصلنامه علمی پژوهشی
مدیریت شهری و روستایی
شماره ۵۸ . بهار ۱۳۹۹

Urban management
No.58 Spring 2020

۱۷۴